

Є.В. Конах

Національний ботанічний сад імені М.М. Гришка НАН України
вул. Тімірязєвська, 1, м. Київ, 01014 Україна
e-mail: melanie15@ukr.net

<https://doi.org/10.53904/1682-2374/2019-21/59>

НОВІ МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ ВИДІВ РОДУ *ORNITHOGALUM* L. НА ПІВНОЧІ ЛІ- ВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ (ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСТЬ)

**НОВІ МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ ВИДІВ РОДУ *ORNITHOGALUM* L. НА ПІВНОЧІ ЛІ-
СОСТЕПУ УКРАЇНИ (ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСТЬ). Є.В. Конах.** – За результатами про-
ведених експедиційних виїздів 2007, 2011 та 2018 року на території лісостепової частини Че-
рнігівської області нами було виявлено новий локалітет *Ornithogalum boucheanum* (Kunth)
Asch. та 2 нові локалітети *O. kochii* Parl. Досліджені популяції є локальними, малочисельними
та молодими. Вони знаходяться за межами природоохоронного фонду. З метою збереження
природних місць знаходження рідкісних видів та збільшення чисельності їх популяцій необ-
хідно проводити природоохоронні заходи: здійснювати моніторинг за станом популяцій, зме-
ншити антропогенний пресинг, здійснювати просвітницьку діяльність серед населення.

**НОВЫЕ МЕСТОНАХОЖДЕНИЯ ВИДОВ РОДА *ORNITHOGALUM* L. НА СЕВЕРЕ ЛЕ-
ВОБЕРЕЖНОЙ ЛЕСОСТЕПИ УКРАИНЫ (ЧЕРНИГОВСКАЯ ОБЛАСТЬ). Е.В. Конах.**
– По результатам проведенных экспедиционных выездов 2007, 2011 и 2018 года на террито-
рии лесостепной части Черниговской области нами были выявлены новый локалитет *Orni-
thogalum boucheanum* (Kunth) Asch. и 2 новые локалитеты *O. kochii* Parl. Исследованные по-
пуляции являются локальными, малочисленными и молодыми. Они находятся за пределами
природоохранного фонда. С целью сохранения природных местонахождений редких видов и
увеличения численности их популяций необходимо проводить природоохранные мероприя-
тия: осуществлять мониторинг за состоянием популяций, уменьшить антропогенский прес-
синг, осуществлять просветительскую деятельность среди населения.

**NEW LOCATIONS OF SPECIES OF THE *ORNITHOGALUM* L. GENUS IN THE NORTH
OF THE LEFT-BANK FOREST-STEPPE OF UKRAINE (CHERNIHIV REGION). Ye.V.
Konakh.** – According to the results of the expeditions of 2007, 2011 and 2018 we identified a new
Ornithogalum boucheanum (Kunth) Asch. locality and 2 new *O. kochii* Parl. localities on the terri-
tory of the forest-steppe part of the Chernihiv region. The studied groups of plants are small and
young; they are outside the conservation fund. To preserve the natural location of rare species and
increase the number of their populations, it is necessary to carry out environmental protection
measures such as to monitor the status of populations, to reduce the anthropogenic pressure and to
conduct educational activities among the local people.

Дбайливе збереження та охорона біорізноманіття на сучасному етапі розвитку циві-
лізації набули важливого значення. Особливо це стосується рідкісних та зникаючих видів
рослин, до яких належать види роду *Ornithogalum* L. (родина Hyacinthaceae). На сьогодні-
шній день є дуже важливим питання збереження та відновлення рідкісних популяцій видів
зникаючих, – внаслідок інтенсивної руйнівної господарської діяльності людини, яка приз-
водить до знищення їх місцезростань в природі. Непорушеними ділянками з природною
рослинністю лишилися лише не придатні до оранки землі, долини річок, схили балок тощо.

Під час експедиційних виїздів 2007, 2011 і 2018 року на території Чернігівської об-
ласті було виявлено нові локалітети *Ornithogalum boucheanum* (Kunth) Asch. і *O. kochii* Parl.
Нижче наведено коротку характеристику цих видів і їх нових місцезнаходжень.

Ornithogalum boucheanum – багаторічна трав'яниста рослина (геофіт) 20–50 см завви-
шки. Вид має європейсько-малоазійський ареал. Його локалітети в Україні зосереджені пе-
реважно в Закарпатті, на півдні Лісостепу, в Степу та Причорномор'ї. Природоохоронний
статус – неоцінений, наукове значення – диз'юнктивний вид на північній межі поширення
(Червона книга ..., 2009). Перші описи виду були з Балкан (Flora Europea, 1980).
O. boucheanum квітує в кінці березня, протягом квітня (рис. 1).

У 2007 році нами вперше було виявлено малочисельну популяцію *O. boucheanum* на
території Прилуцького лісництва в невеликій балці на північ від с. Охінки біля північно-

Рис. 1. *O. boucheanum* на території Прилуцького лісництва

східного підніжжя схилу, в екотоні між чагарниковою рослинністю (формація *Crataegeta fallacinae*) та луками (формація *Poeta angustifoliae*). У ценопуляції відмічено тільки 4 генеративні особини. Її онтогенетичний спектр лівосторонній, домінують переважно проростки: $p - 51\%$, $j - 13\%$, $im - 22\%$, $v - 13\%$, $g - 2\%$.

Дане місцезростання, певним чином, потерпає від антропогенного навантаження. Так, у 2009 році в цю балку скидалися рештки будматеріалів, якими було засипано виявлене місцезростання. Впродовж кількох наступних років особин виду тут більше не фіксували, незважаючи на активні пошуки в радіусі кількох кілометрів. Проте, у 2015 році спільними зусиллями автора та сільських мешканців балку було частково розчищено від будівельного сміття, що дало позитивний результат. У 2018 році тут було вдруге зафіксовано малочисельну популяцію *O. boucheanum*. У ній загалом зафіксовано 15 генеративних особин, а загальний онтогенетичний спектр був правосторонній: $p - 15\%$, $j - 16\%$, $im - 11\%$, $v - 46\%$, $g - 13\%$.

Кілька особин *O. boucheanum* із описаної популяції у 2007 р. було інтродуковано на ботаніко-географіч-

ній ділянці "Степи України" Національного ботанічного саду імені М.М. Гришка НАН України до складу вже існуючої інтродукційної популяції виду, котру було доповнено, також, рослинами зі степів Полтавської області (Козир, Шиндер, Рак, 2017). В умовах *ex situ* інтродуковані особини із Чернігівської області починають квітнути пізніше, що може свідчити про недостатньо успішну їх акліматизацію.

Ornithogalum kochii – багаторічна, трав'яниста рослина (геофіт) 10–20 см заввишки. Ареал виду – південноєвропейсько-кавказько-малоазійський. Популяції виду в Україні зосереджені переважно на півдні Лісостепу та в Степу. Зростає на солонцюватих луках, по схилах балок, на степових впадинах та на узліссях. Поширений у Причорномор'ї, Закавказзі, на Балканах, в Малій і Середній Азії, середній смузі Європейської частини Російської Федерації, в Молдові, рідко в Чехії в Південній Моравії (Флора ..., 1979). Природоохоронний статус – рідкісний вид. *O. kochii* квітує на початку квітня – початку травня (рис. 2.).

Рис. 2. *O. kochii* в околицях м. Ніжина

Новий локалітет *O. kochii* нами вперше було зафіксовано у південно-західних околицях м. Ніжина (в бік м. Носівки) у 2011 році, неподалік залізничних колій. Спектр онтогенетичних станів лівосторонній: $p - 18\%$, $j - 49\%$, $im - 17\%$, $v - 14\%$, $g - 1\%$. Генеративних особин було нараховано 30. Тут ведеться випас худоби і тому рослини зазнають пасквального навантаження.

Другий локалітет *O. kochii* нами було виявлено в центрі м. Ніжина (на північ від Гоголівської площі, вул. Набережна до р. Остер): поодинокі, зафіксовано 27 генеративних рослин. Популяція характеризується лівостороннім спектром онтогенетичних ста-

нів, переважають проростки: $p - 45\%$, $j - 17\%$, $im - 32\%$, $v - 14\%$, $g - 0,5\%$. Популяція молода, інвазійного типу.

Отже, за результатами проведених досліджень на території лісостепової частини Чернігівської області нами було виявлено новий локалітет *O. boucheanum* і 2 нові локалітети *O. kochii*.

Досліджені популяції є локальними, малочисельними і молодими. Вони перебувають за межами природоохоронного фонду. З метою збереження природних місцезростань рідкісних видів і збільшення чисельності їх популяцій необхідно проводити природоохоронні заходи: здійснювати моніторинг за станом популяцій, зменшити антропогенне навантаження, здійснювати просвітницьку діяльність серед населення.

Козир Є. В., Шиндер О. І., Рак О. О. Інтродукційні ценопопуляції *Ornithogalum boucheanum* (Kunth) Asch. (*Hyacinthaceae*) в Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України. *Заповідна справа у степовій зоні України* : праці всеукр. наук.-практ. конф. (14–15 березня 2017 р., м. Урзуф). Київ, 2017. С. 89.

Червона книга України. Рослинний світ / за заг. ред. Я. П. Дідуха. Київ : Глобалконсалтинг, 2009. 912.С.

Флора европейской части СССР / под. ред. А. А. Федорова. Ленинград : Наука, 1979. Т. IV. С. 248.
Flora Europea / Ed. T.G. Tutin et al. Cambridge : Cambridge university press, 1980. Vol. V. P. 40.

Рекомендує до друку
В.В. Шаповал